

O. III. 52. [früher: A.G. III. 4.]

Über dem Wappen Doppelgänse auf dem Zinnguss Wilhelm
Dippold im Handelskatalog von A.G.; in einem der ältesten
Verzeichnisse der Fässer von 1777 erwähnt. — Fayen. Doppelg.:
Plauer Verzierungstyp mit unüblichem Fuß, fällt bei Brüggen.
Am von Rändern teilweise ausgebessert. — Gepflanzt
im 1560. — 16 bei der Katalogisierung numeriert. —

21,6 x 16 cm. Ein innen an Rand von ca 4 cm langer,
im übrigen voll gepflanzter. 33-35 Zähne. — Ungeputzt.

gefunden im 1920. Galb-Pay., Pay-Distal & mit Graumom
Fayen sibirischen.

[Guillaume Postel],

Druck: C. Gilly, G. Postel et Bâle, in:
Guillaume Postel 1581-1681, Paris 1985,
64-77 app. 7.

Apertio seu illuminatio oculorum.

Sl. 1° Titel. J. 1 in fabräufiger Schrift: p̄t̄chāt̄ ḥ̄ m̄rāt̄ ēnāj̄m̄.

Apertio seu illuminatio oculorum. | siue nostri oculi
Cabala | nunc primum in lucem edita. | Ad Universi
reconciliationem. | Lector quisquis es nunquam te
legisse poenitebit. |

Sl. 1° Widmung: Amicus Amico S. P. T. |

Cur animus summis tenebris afflictus lumen illud
omnipotentiae / dñs gñstis: Dei non aliquando admi-
retur, ut ex hoc temerarum et Servitutis Carcere
in admirabile lumen (unde processit redeat, valde
mirandum est.) ... Ideo hanc Hairath henaim ocu-
lorem videlicet illuminationem quam universitatis
iuandae causa institui, ob communes lamentationes
quas ... saepius edidimus, | tibi inscribere volui, ut votis
luci nostrae fontem | una mecum ores et exores ut digne-
tur suæ diuinæ vocis tuba universi animos et corda ...
ad hanc causam attendant commouere: Vale et quam
poteris maximum vocalissimeque te prebeas illius tubæ
instrumentum.

Zwischen Sl. 1 und 2 ist ein Fayenplatte mit demselben fabräi-
gern Titel wie auf Sl. 1°, aber in größerer Schrift, eingeschoben.

C. III. 52.

¶l. 2° Ans.: Quoniam Dei iudicium in me fieret, si veritatem in mendacio | retinens, illam videlicet a me cognitam, solummodo ut homini natus placarem retinere satagerem, ... decreui hoc opus per exiguum quidem et breve sed sententia per maximum in lecem emittere. Et ... huic operi nomen Aperitionis sive illuminationis oculorum dare vi | sum est. Licet autem sim quoad intelligar summam totius mundi inuidiam in me contracturus ... tamen quia Dei | honor est vitae propriae praefendus, non desistam a veritatis | expositione propter vitae praesentis contumelias. ... nullum est omnino dubium quin etiam ista Decretalica (melius enim sic quam Christiana vel Euangelica dicitur) non solum | possit errare, sed etiam planum faciam quomodo iam statim a sui principio in summum errorum | factus nec a Decretalibus nec ab Evangelii Restitutoribus | animaduersum inciderit. ... Sed quem inter Evangelii Restitutores sit | etiam summus unus error, quo admisso periret totius generis | humani societas, opus est etiam hunc ut illi medeamur aperiri. |

¶l. 2° Überschr.: Quod error quidam sit quod sine peccato sit | quidam sit et peccatum.

Omnes homines in hoc conuenire quod et sint | animal rationale ...

¶l. 3° in 1° Überschr.: Quod non tantum bis sed frequentissime Ecclesia errauerit, licet nunquam tota sed multo | maxima et auctoritate precipua pars. ||

¶l. 3°: Consideranti historiae diluvij factum, clarissime videbitur tota | in toto orbe terrarum, sed suo summo malo eruisse Ecclesia, quod | nec ad sanctissimi viri Noachi prae-dictiones attendret, nec ad opera | supernaturalia paulo ante nempe 1556 annis facta, dum terra extra aquae globum eleuata est propter hominum | salutem ...

¶l. 4° am Rand von Züpfz: In hoc autem revera figura fuit earum rerum quas videmus his proximis annis in Germania contingisse ... sic dedit Deus nostro saeculo primarius

O.III.52.

Romani Imperii Electorebus ut in summa Romanae imo
Decretalicias Ecclesiae soccordia | et Avaricia, nescientes
quid facerent, vires cum Martino Lutero coniungerent ad
substituendam Traditionibus Decretaliciis | veram Christi
Iesu libri vitae in Ecclesiae Thesauris obrecti et absconditi
cognitionem, quam adhuc Papa reuera cum sua cohorte |
ignorat. ... [§l. 4] ... Volens itaque primo Doctor Martinus suae
Ecclesiae | indulgentias contra Avarissimum Tezelinum Greca-
tiae predicatorum defendere, inuenit diuinitus oblatam | causam
manifestandae iusticiae Christianae, cui merito Deus Sa-
xoniae principes primo adiunxit | ... sed faxit Deus ne animi
obstinationibus ambo fratres vadant in captiuitatem Baby-
lonicam | quam, nisi Reconciliatio fiat, recondito(?) libro
ipsi conuerso Chelhiae[?] ut dicam, sumus brevi probaturi. ||

§l. 4° inutn Überschrift: De Ecclesiae Christianae maxime |
autem de Romanae gravissimis Erroribus.

§l. 5° Auf.: Quisquis diligenter ad verba Augustini attenderit
quebus | ait, Opus fuit nascente Ecclesia Synagogam
cum honore sepeliri, videbit clarissime statim etiam
apostolorum | temporibus, penes illos etiam qui Catholicum nomen
audieunt, licet non apud omnes, errorem irreposuisse gravis- |
simum. ...

§l. 6°: De secundo errore Romanae Ecclesiae.

§l. 7°: De tertio errore eiusdem Ecclesiae.

§l. 8°: De quarto et ultimo consummatoque errore Romanae
Ecclesiae.

Huum itaque deo veluti in Potestatem temporalis perinde
utilis spiritualis gladii... conductos... statuerunt...

§l. 8°: Summa vero catastrophe huic opinioni accidit Pauli 3.
tempore quando amissa (quam aliqui viri sanctissimi)
Francisci de Paula precibus ipsi matre imperatus | et ad
summa mundi huius munia ab eodem duce | spiritu Dei
vocatus illi promiserat, vocatione Franciscus Rex Galliae
sancti illius viri nomine primus, in Concilabulo Bononiensi

O. III. 52.

coegit quosdam praelatos Gallicae, quasi nomine et totius Ecclesiae Gallicae consensu, ut approbarent nefariam sententiam quod Papa sit supra Concilium. Vixi fūsat omni Romā: Hinc ob fidem metu perdendorum temporalium sui Episcopatus bonorum tam nefario decreto adiunctam et scripto probatam Rob. senatus Episcopus Abrincensis, tanto dolore est statim affectus ut in dementiam inciderit, in qua et obiit.

Sl. 8° Utroque: De Uno eoque permaximi momente errore, qui inter Evangelii assertores penes multos summo omnino reipublicae Christianae malo et dispendio versatur:

Cum iam a multis aut claram inuidiae evitandae causa, aut palam, sicut a Hofmeistero, sint ita discussa placita illa, quae sunt in Confessione Augustana, aut in locis Communibus Philippi Melanchthonis totam illam doctrinam diffuse explicantibus, ut si non omnia, possint tamen maxima parte cum Catholicis conciliari, ... vnde certe locus est, qui reuera non videtur expresse ab ipsis confessionis aut locorum communium sententia projectus, de absolute Prædestinationis vi, qua homo cogatur necessario sive bene sive male agat damnari vel saluari, per

[Sl. 9°] cuius sententiae affirmationem videntur innumerabilia et nullo modo toleranda inconuenientia oboriri.

Ut autem non sim in hoc compendio prolixior, illa inconuenientia videnda et appendenda remitto ad libellum vnum Gallice editum, hoc titulo: Demandes à St. Jean Calvin sur la prædestination, cuius exempla facile Latine inueniri aut verti posse spero. ...

Ita nos noster Anton: Praeterea est omnino necessarium ut qui sibi talem necessitatem persuadet, etiam si ipse verbis hoc non dicat, tamen re ipsa affirmet, et virtutes cum vitiis pares esse ... et in summa quicquid infidelis Macchicuellus pro regnando iustum esse suadet, approbari. ...

Sl. 9°: ... Nam si quid peccarent Deum qui ita necessario eos cogit

in illis peccatum ita facere et committere, ita ut voluntas
 eorum sit coacta sed eas actiones quasi saxon ad casum,
 ut quidam hodie contra Melanchthonem maxime ob mo-
 destiam eius in hac materia imo contra confessionem Au-
 gustanam docere palam audet, et carcere cohibendo curat
 apud eos principes sub quibus docet, qui illi contradicunt.
 Vos itaque moneo fratres Charissimi quicunque et ubiun-
 que istis quibus visum est hoc dogma suadere, abstinetete,
 cautele, et nisi vos summum illud dedecus moueat quo
 centies Mane persa grauius... Deum dedecore afficitis....
 Nam de ceteris rebus componi de hac una saltem tam
 crude quam hactenus fecisti exposita, nusquam nisi secte,
 solcordia, Desperatio, et in summa omnia in spiritum sanctum
 peccata procedunt... Vos alloquar qui Gallice scitis. Unde
 Thelemitarum impietas libris Rabels inter rugas et sacra
 permixta orta est? Unde primi Cymbali mundi auctores,
 unde fabulae Buguenariæ, unde prodit demum Libertati
 norum lubrica pestis, unde dem Gotloben et aptissimo
 Germaniae vocabulo dicam latens impietas, qua quum
 principum aulae, post sparsum hoc dogma, maxime vero
 Guedicarij coetus hominum libris huiusmodi imbuitorum
 nati sunt, quorum fidem in illo alioqui antea iam a pueris
 pene hac sece imbuto Oliuario contra vosmet ipsos experti
 [¶. 10^r] estis... Nam tota fere juventus quae abhinc quindecum
 [verbaffit gñ: 25] annis aut Mater [?] est legibus Tholosæ,
 Pictavis, Andibus, Biturigibus, Cadomi, Rothomagi et
 forsitan alibi formata est, quaeque nunc circa subsellia
 iudicaria versatur, imbuita vestro isto dogmate, prouul-
 dubio fit omnino quum adoleuit, aut ab eo aliena aut im-
 pia.... Scit Jesus Christus quod qui hec summo vestri
 amore scribit, vidit in aula una plus quam 800 homines
 qui aliquando in haec vestra placita iurabant, defecisse
 ad Atheismum... Verum remisso ad libellum quaestio-
 num lectore, probabo, quatenus Sacris recta ratione

O. III. 52.

interpretatio consistat et praedestinationis negocium et libertatis humanae contingit actio. Nam utraque ex scripturis patet.

Vibn pfk. : Conciliatio Praedestinationis et liberi in singulis hominibus adultis arbitrii.

Onf. : Opus est ista ante omnia deo et de homine supponi ...

Sl. 13th Vibn pfk. : Reconciliationis modus certissimus ad quem si non voluntas certe arctissima tandem cogit necessitas.

Onf. : De erroribus Ecclesiae quia non voluntate sed fato quodam nostrae infirmitati addito et Rerum publicarum corpora motu quodam latenti agitante ... nati sunt | sunt etiam curati, statim cum sunt recogniti. ...

Sl. 14th: ... Quare ipse ego auem, in Iesu Christi fide et confidentia asserere, fore omnino ut Romani Pontifices una cum Jesuitis suis desinant titulum et notum Anti Christi amplius sebi venditare et querere, et incipiunt post intellectos in suo ordine tam pudendos errores ...

Sl. 15th am Rand von Jürgen: Unde auditur iam quosdam magistratus hanc latentem spiritualemque tyrannidem animaduertentes sanxisse | ut ne de Affirmativa iostae et Papali Pontificiae aut Regia ... sententia, nec de eius Negativa publice disceptetur, quod in Praedestinationis negocio Bernae | a Magistratu, in negocio autem de modo presentiae Christi in Eucharistia tanquam de superfluis | disceptationibus in Saxonia a Principe esse praeceptum, cui sententiae voluit quasi testamento | Philippus Melanchthon subscribere. Et utinam Jenae ubi iam in carcere super 18 menses Victorinus | a Flaccii factionibus retinetur atque in tota Germania imo toto in orbe Christiano sic esset statutum. Sunt enim curiosa potius inter doctos quam scriptis quam apud plebeios tractanda ubi non iuvant | et factionibus multum obesse possunt.

Sl. 16th Jff. : Nam | quanto magis nos cum nostris sententiis

obtrudere atque in communem totius Republicae Christi-
anae comprobationem inuolare contendimus, tanto minus
famam ad quam aspiramus, consequemur. Duxi. 1

§. 16° law.

Auf den mitgeteilten Aufzügen auf der Auktion sind
sich für den Verfasser und die Abfassungszeit folgendes zu
erwarten: Der Verfasser ist Protestant; mindestens französischer Zünge, der nicht ganz mit Dolzin in Bezug auf die
Protestantischen Lagen einverstanden ist und doch in einem
besonders kühnem Demandes à M. Géran Calvin sur la pre-
destination noch mit einer Aufführung seiner eigenen
Meinung. Er ist mit französischen Kirchlichen und literarischen
Werken vertraut; so Saint Rebulais' Gargantua
und die davon geschilderte Alte Welt, ebenso die prime
Cymbali mundi auctores, sieht auf fabulae Bugescenarinae
an, verherrlicht die Libertinorum lebrica pestis, erwähnt
den Lippof Faun Olympe von Angoulême (1487-1540), von dem
Laronne sagt: ami des lettres, il n'eut pas, comme on l'a dit,
des tendances favorables aux calvinistes; weiß vom Jesu-
tuswandel vieler an französischen Universitäten aus-
gebildeter Christen zu berichten, die zum Auffeuer über-
zeugungen sind und mit jedem Geist die Gerechte erfüllen.
Aber auf den Autzen Protestantismus kennt er und
nennt als dessen Vertreter vornehmlich Lüttich, Malines
und Hesdin, Dijon, Vervins, Brugel und dessen Neffen
Massias Flacius Illyricus und seine Anhänger in Flandern.
Er weiß von häufigen missigen Beratungen des Rats von
Louvain und der französischen Fürsten.

Die Zeit der Abfassung wird bestimmt durch das, was
er über den Tod des (am 27. April 1560) verstorbenen Lippof
von Angoulême Robert Lannay (Tavelis = Tavelis, vgl. Dict.
de l'hol. coll. 2², 2100 f) berichtet. Das Jahr 1560 wird be-
hauptet durch die Angabe, daß Victorinus [d. i. Brugel] auf
Dekanallageung der Flacianus seit 18 Monaten in Flandern

O. III. 52.

förgym geselten wurde, vgl. Rütelmyzyklog. f. zool. Thol. 19, 97ff.

Als Formenmünze auf einem Raum soll auf der Gedächtnis
Tafel 1564 gesetzen, der Sänger als mög. Inhaber angennom-
men zu sein scheint.

Basel 6. April 1940.

Gustav Binz